

ΦΡΑΝΣΟΥΑ ΛΕ ΛΙΟΝΝΑΙ

η ωραιότερη ιστορία της τέχνης

Ένα όνειρο στο στρατόπεδο Ντόρα-Μιττελμπαού

ΦΡΑΝΣΟΥΑ ΛΕ ΛΙΟΝΝΑΙ

*Η ωραιότερη
ιστορία της τέχνης*

Ένα όνειρο στο στρατόπεδο Ντόρα-Μιττελμπάου

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ ΑΠΟ ΤΑ ΓΑΛΛΙΚΑ
ΓΙΑΝΝΗΣ ΣΤΡΙΓΚΟΣ

ΥΝΕΒΗ ένα πρωί κατά τη διάρκεια μίας εξ αυτών των συναθροίσεων στις οποίες ήμασταν συνηθισμένοι. Μερικές χιλιάδες κρατούμενοι ξεροσταλιάζαμε στο σημείο όπου μας είχαν συγκεντρώσει για να περάσουμε από γενικό έλεγχο. Το βλέμμα μου στράφηκε μηχανικά στον λόφο που υψωνόταν προς τη μεριά του ιατρείου. Εκεί, το φθινόπωρο είχε μπει πια για τα καλά. Και τότε, αυτά τα ψηλά και γυμνά δέντρα όρμησαν πάνω μου απροειδοποίητα και με πήραν μαζί τους. Η κόλαση του στρατοπέδου συγκέντρωσης Ντόρα ξαφ-

νικά μεταμορφώθηκε σε πίνακα του Μπρέγκελ μέσα στον οποίο βρέθηκα προσκεκλημένος. Μια ψυχική ανάταση με πλημμύρισε, μάλλον υποβοηθούμενη από τη σωματική και την ηθική αποδυνάμωση στην οποία βρισκόμασταν: είχα την εντύπωση πως δραπέτευσα, πως έγινα καπνός κάτω από τη μύτη των ανόητων δεσμοφυλάκων μου. Ετούτο το αίσθημα ευφορίας δεν κράτησε για πολύ. Ωστόσο, είχε τόση διάρκεια όση χρειαζόμαστε για να αντέξω τη δυνατή βροχή από γροθιές και χαστούκια ικανά να σου ξεκολλήσουν το σαγόνι, που δέχτηκα όταν έφτασε η σειρά μου να περάσω από έλεγχο (ακόμη μία περίπτωση όπου γίνεται φανερό η εκφραστική ανωτερότητα της λαϊκής γλώσσας σε σχέση με το ακαδημαϊκό λεξιλόγιο: θα 'πρεπε να πω «σφαλιάρες»).

Κατάλαβα εκείνη τη στιγμή πως και πάλι θα με παρακινούσε το κάλεσμα ενός παλιού μου

πάθους. Το οποίο χρειάστηκε, παρ' όλα αυτά, να ξαναμάθω απ' την αρχή. Κι αυτό έμελλε να συμβεί μέσα στο «κτίριό» μου.

Τα «κτίρια» αυτά διακοσμούνταν μερικές φορές από ζωγραφικά έργα, χάρη στο ταλέντο κάποιων κρατούμενων οι οποίοι δεν το έκαναν τόσο για λόγους αναψυχής όσο για να ομορφύνουν μια μικρή γωνιά της φυλακής μας, αυτή που κρατούσαν για τον εαυτό τους οι αρχηγοί του κτιρίου, παντοδύναμοι εξουσιαστές. Τα έργα αυτά, ως επί το πλείστον, στερούνταν ενδιαφέροντος και ήταν κάτι ανάμεσα σ' αυτά που συναντά κανείς στις εμποροπανηγύρεις και στο Σαλόνι των Γάλλων Καλλιτεχνών.

Ένα, όμως, με είχε γοητεύσει. Απεικόνιζε ένα ποτάμι στον γερμανικό νότο ή στο Τιρόλο (τουλάχιστον έτσι υποθέτω). Σαν να

ξεπηδούσε απ' το βάθος του πίνακα, το ποτάμι ερχόταν με φόρα καταπάνω στον θεατή. Τα νερά ήταν ταυτόχρονα ταραγμένα και απολύτως ακίνητα. Ένας δασοφύλακας στεκόταν γερά στα πόδια του σε μια σχεδία, συνοδεύοντας ένα φορτίο από ξύλα. Λόγω μιας ολοκληρωτικής και ευτυχούς απειρίας ως προς την τέχνη του, ο ζωγράφος είχε αναπαραστήσει μια σχεδία λίγο φαρδύτερη από το ρεύμα. Το έργο θα μπορούσε κάλλιστα να φιγουράρει στην Έκθεση των Λαϊκών Ζωγράφων της Πραγματικότητας,¹ όπου είχε περάσει πολύ όμορφες στιγμές το 1937, ή ακόμα και στην πρόσφατη Έκθεση Αυτοδίδακτων Ζωγράφων. Πολύ θα ήθελα να μπο-

¹ Οι «Ζωγράφοι της Πραγματικότητας» είναι μια έκφραση που χρησιμοποιήθηκε κυρίως τον 17ο αιώνα στη Γαλλία για να προσδιορίσει ζωγράφους που εμπνέονταν από σκηνές της καθημερινότητας χωρίς να φτάνουν όμως στα όρια του ρεαλισμού. Εντούτοις, επειδή ο όρος μπορούσε να προκαλέσει σύγχυση ανάμεσα στα διαφορετικά ρεύματα της ζωγραφικής, δεν επισημοποιήθηκε στην Ιστορία της Τέχνης. (Σ.τ.Μ.)

ρούσα να πάρω μαζί μου αυτό τον μικρό και γεμάτο χρώματα ξύλινο πίνακα, αλλά οι ναζί δε με άφησαν να πραγματοποιήσω το σχέδιό μου, καθώς μας ανάγκασαν να εκκενώσουμε το στρατόπεδο μερικές ημέρες πριν την Απελευθέρωση.

Στο στρατόπεδο, είχα γνωριστεί με δυο τρεις ζωγράφους. Αλλά τους έβλεπα πολύ λίγο, εξαιτίας των δυσκολιών που εμπεριέχει η ιδιότητα του κρατούμενου – άλλωστε δεν αναζητούσα και πολύ τη συντροφιά τους. Δεν καταλαβαίναμε ούτε αγαπούσαμε τη ζωγραφική με τον ίδιο τρόπο. Προτιμούσα να κουβεντιάζω περί ζωγραφικής με τον καλύτερό μου φίλο από κει, έναν νεαρό με τον οποίο είχα δεθεί όπως δένεται κανείς μονάχα κάτω από εξαιρετικές περιστάσεις και που, δυστυχώς, δεν του έμελλε να βγει ζωντανός απ' αυτή τη φριχτή περιπέτεια: το όνομά του ήταν Ζαν Γκαγιάρ.